

Іванна Кулик

Реабілітаційна педагогіка

Методичні рекомендації

**для студентів спеціальності 7.010105 – соціальна педагогіка
та практична психологія**

**Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Кафедра соціальної педагогіки**

Іванна Кулик

Реабілітаційна педагогіка

Методичні рекомендації

**Івано-Франківськ
2013**

УДК 74.66

ББК 376./5(075)

К

Реабілітаційна педагогіка: методичні рекомендації / Автор-упорядник

І.В. Кулик. – Івано-Франківськ, 2013. – 50с.

Методичні рекомендації укладено з урахуванням специфіки кредитно-модульної системи організації навчального процесу та модульно-рейтингової технології навчання. Розкрито зміст та джерельну базу теоретичної та практичної частини курсу, подано методичні матеріали.

Видання адресовано студентам спеціальності 7.010105 – соціальна педагогіка та практична психологія.

Друкується відповідно до рішення вченої ради Педагогічного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 31 жовтня 2013 року (протокол №2).

Рецензенти:

Ковбас Б.І. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Комар І.В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

ВСТУП

В особливо інтенсивних і напружених умовах сучасного життя дитина часто підлягає шкідливому впливу оточуючого середовища, що викликає в неї тимчасові або стійкі відхилення від норми. Ці відхилення можуть торкатися фізичної дієздатності або розумової діяльності, призводячи до порушень у поведінці, розвитку і спілкуванні дітей. Такі порушення і відхилення зумовлюються захворюваннями, нещасними випадками, несвоєчасно проведеним лікуванням, недостатнім, неправильним вихованням або взагалі його відсутністю.

У всіх випадках відхилення від норми фізичного або психічного здоров'я необхідним є проведення лікування і відновлення психосоматичного стану дітей. Відновлення сил і здібностей та повернення до нормальної життєдіяльності в деяких випадках потребує втручання педагогів, психологів, медичних і соціальних працівників, представників громадських організацій. Це пов'язане з необхідністю комплексної педагогічної реабілітаційної роботи з дітьми, в яких відсутні органічні ураження, але наявні порушення психосоматичного стану, рис характеру і поведінки особистості на фоні нормального розумового розвитку.

Метою курсу „Реабілітаційна педагогіка” є розкриття майбутнім педагогам необхідності і значущості реабілітаційної роботи, розвиток у них здатності до аналізу причин порушень нормального розвитку дітей, пошуку способів і засобів для результативного здійснення педагогічної реабілітації.

Реалізація даної мети передбачає виконання таких **завдань**:

- виявлення причин деформацій у розвитку і поведінці дітей;
- пошук засобів і способів усунення цих відхилень;
- оптимізація умов життя, виховання і навчання вказаних категорій дітей;
- побудова адекватного педагогічного процесу, що сприяє розвитку нормальної особистості;
- своєчасне виявлення дітей „групи ризику”;
- оздоровлення їхнього внутрішнього світу, подолання психологічної кризи;
- надання різнобічної допомоги через реалізацію індивідуальних реабілітаційних програм.

У результаті вивчення дисципліни **студент повинен**:

Знати:

- етапи становлення і розвитку реабілітаційної педагогіки;
- об'єкт дослідження і категоріальний апарат реабілітаційної педагогіки;
- завдання соціального педагога в ході педагогічної реабілітації;
- засоби педагогічної реабілітації;
- вікові особливості психічного і соматичного розвитку дітей;

- медико-біологічні, соціально-економічні та психолого-педагогічні причини відхилень у поведінці, розвитку і спілкуванні дітей;
- типи сімей, види батьківського авторитету і стилі взаємодії батьків із дітьми;
- психогігієнічні основи організації навчально-пізнавальної діяльності у школі і вдома;
- особливості адаптації дітей до шкільного навчання;
- психолого-педагогічні основи навчання астенічних дітей;
- особливості педагогічної реабілітації дітей із труднощами в навчанні;

Вміти:

- використовувати засоби реабілітаційної педагогіки у професійній діяльності;
- виявляти причини відхилень у поведінці, розвитку і спілкуванні дітей;
- своєчасно виявляти дітей групи ризику;
- допомагати подоланню психологічної кризи;
- вивчати характер і оточення „важкої” дитини;
- налагоджувати взаємодію з батьками „важкої” дитини, психологами, лікарями, спеціальними педагогами та, у разі необхідності, з іншими фахівцями;
- допомагати дитині в адаптації до шкільного навчання;
- здійснювати педагогічну реабілітацію дітей з астенічним станом;
- налагоджувати педагогічну реабілітацію дітей із тимчасовими труднощами у навчанні;
- організовувати педагогічну реабілітацію дітей із найбільш типовими порушеннями поведінки.

Навчальна дисципліна «Реабілітаційна педагогіка» розрахована на 108 годин. З них 66 год. – на самостійну роботу, 42 – аудиторну роботу. Аудиторні години розподілені таким чином: 20 год. – лекційних, 22 год. – семінарські та практичні.

Кінцева форма контролю – іспит.

Методичні рекомендації проходять апробацію.

**Навчально-тематичний план
вивчення навчальної дисципліни
«Реабілітаційна педагогіка»**

№ з/п	ТЕМА	К-сть годин
	<i>Лекції</i>	
1	Предмет і завдання реабілітаційної педагогіки	2
2	Становлення і розвиток засад реабілітаційної педагогіки в історії зарубіжної і вітчизняної педагогічної думки	4
3	Проблеми виховання дітей у сім'ї та реабілітаційна робота з нею	2
4	Порушення у процесі пристосування дитини до школи і необхідність у педагогічній реабілітації	2
5	Педагогічна реабілітація дітей із тимчасовими труднощами у навчанні	2
6	Педагогічна реабілітація при порушеннях поведінки школярів	4
7	Педагогічна реабілітація дітей із порушенням соматичного здоров'я	4
	<i>Семінарські заняття</i>	
1	Реабілітаційна педагогіка як окремий напрям педагогічної науки	4
2	Становлення і розвиток засад реабілітаційної педагогіки в історії зарубіжної і вітчизняної педагогічної думки	2
3	Вікові особливості розвитку і поведінки дітей	4
4	Проблеми сучасної сім'ї та реабілітаційна робота з нею	2
5	Адаптація і готовність дитини до школи	4
6	Педагогічна реабілітація дітей із тимчасовими труднощами у навчанні	4
7	Педагогічна реабілітація дітей із порушенням соматичного здоров'я	2
	Всього:	42

Розподіл тем навчально-тематичного плану за модулями

№ з/п	Тема	Форма навчання
Модуль 1. Загальні засади реабілітаційної педагогіки		
1	Предмет і завдання реабілітаційної педагогіки	Лекція
2	Реабілітаційна педагогіка як окремий напрям педагогічної науки	Семінарське заняття
3	Становлення і розвиток засад реабілітаційної педагогіки в історії зарубіжної і вітчизняної педагогічної думки	Лекція
4	Вікові особливості розвитку і поведінки дітей	Семінарське заняття
5	Становлення і розвиток засад реабілітаційної педагогіки в історії зарубіжної і вітчизняної педагогічної думки	Семінарське заняття
6	Проблеми виховання дітей у сім'ї та реабілітаційна робота з нею	Лекція
7	Проблеми сучасної сім'ї та реабілітаційна робота з нею	Семінарське заняття
Модуль 2. Педагогічна реабілітація дітей в умовах сучасної школи		
1	Порушення у процесі пристосування дитини до школи і необхідність у педагогічній реабілітації	Лекція
2	Адаптація і готовність дитини до школи	Семінарське заняття
3	Педагогічна реабілітація дітей із тимчасовими труднощами у навчанні	Лекція
4	Педагогічна реабілітація дітей із тимчасовими труднощами у навчанні	Семінарське заняття
5	Педагогічна реабілітація при порушеннях поведінки школярів	Лекція
6	Педагогічна реабілітація при порушеннях поведінки школярів	Семінарське заняття
7	Педагогічна реабілітація дітей із порушенням соматичного здоров'я	Лекція
8	Педагогічна реабілітація дітей із порушенням соматичного здоров'я	Семінарське заняття

РОЗДІЛ I. Лекційний курс

МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Тема 1 Предмет і завдання реабілітаційної педагогіки

Дефініції поняття „реабілітація”, види реабілітації. Об’єкт, предмет дослідження та основні завдання реабілітаційної педагогіки. Категоріальний апарат реабілітаційної педагогіки: реабілітація, адаптація, корекція, профілактика, соціалізація. Міжпредметні зв’язки реабілітаційної педагогіки.

Медико-біологічні, соціально-економічні та психолого-педагогічні причини відхилень у розвитку і поведінці дітей.

Роль соціального педагога в педагогічній реабілітації дітей. Професійні навички та деонтологічні норми діяльності соціального педагога-реабілітолога.

Література

Основна: 1, 7, 8, 11

Додаткова: 1, 7, 8

Тема 2 Становлення і розвиток засад реабілітаційної педагогіки в історії зарубіжної та вітчизняної педагогічної думки

Ідеї філантропізму та „нового виховання” як фундамент реабілітаційної діяльності зарубіжних виправно-виховних закладів. Специфіка реабілітаційної діяльності виправно-виховних закладів Західній Європі та США (XVIII–XX ст.): Великобританія, Французька республіка, Німеччина, Швейцарська Конфедерація, Скандинавські країни і Королівство Бельгія, Італія, Сполучені Штати Америки. Корекційно-реабілітаційна робота з дітьми після другої світової війни.

Генезис ідей реабілітаційної педагогіки у практиці зразкових російських та вітчизняних виправно-виховних закладів. Філантропічний, опікунський, лікувально-педагогічний та соціально-педагогічний підходи до розгляду реабілітаційної діяльності російських та вітчизняних виправно-виховних закладів.

„Термінологічне поле” реабілітаційної діяльності зарубіжних і вітчизняних виправно-виховних закладів XIX – початку XX ст. Підходи до класифікації порушень у поведінці і розвитку дітей в історії реабілітаційної діяльності вітчизняних і зарубіжних виправно-виховних закладів XIX – початку XX ст. Погляди вітчизняних педагогів на необхідність реабілітаційної роботи з дітьми з абераціями в поведінці і розвитку. Літні шкільні та лікувальні колонії як особливий тип зарубіжних і вітчизняних виправно-виховних закладів XIX – початку XX ст.

Законодавчі основи реабілітаційної діяльності зарубіжних і вітчизняних виправно-виховних закладів XIX – початку XX ст. Правове забезпечення реабілітаційної діяльності виправно-виховних закладів XIX – початку XX ст. Характеристика окремих законодавчих документів, що регламентували

реабілітаційну діяльність вітчизняних сирітських будинків, ремісничих притулків, землеробських колоній та інших виправно-виховних закладів ХІХ – початку ХХ ст. Роль дитячих судів як юридичних і педагогічних установ у захисті прав та охороні дитинства.

Розвиток реабілітаційної педагогіки і діяльність щодо попередження правопорушень серед дітей до Великої Вітчизняної війни. Проблеми реабілітаційної педагогіки у 50-90-ті роки ХХ ст.

Література

Основна: 2, 7, 8, 11

Додаткова: 2, 3, 6

Тема 3 Проблеми виховання дітей у сім'ї та реабілітаційна робота з нею

Сім'я як провідний фактор педагогічної реабілітації. Педагогічні проблеми різних типів сучасних сімей та особливості виховання в них дітей. Схема вивчення характеру та оточення „важкої” дитини.

Авторитет батьків і стилі взаємодії з дітьми. Непристосованість дитини у сім'ї.

Рекомендації батькам щодо підготовки дитини до шкільного навчання.

Література

Основна: 3, 7, 9, 11

Додаткова: 1, 4, 7, 8

МОДУЛЬ 2. ПЕДАГОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Тема 4 Порушення у процесі пристосування дитини до школи і необхідність у педагогічній реабілітації

Адаптація дітей до школи. Педагогічний, психологічний і фізіологічний рівні шкільної дезадаптації. Шкільна зрілість і готовність дитини до школи. Педагогічна реабілітація при порушенні пристосування дитини до школи.

Методичні підходи до вивчення нервово-психічного здоров'я школярів.

Втома і перевтома.

Стан нервової системи у школярів різних типів і темпів соматичного розвитку. Слабкий тип вищої нервової діяльності. Психогігієнічні основи організації навчальної діяльності у школі. Роль школи у формуванні психічного здоров'я учнів.

Література

Основна: 1, 4, 10, 11

Додаткова: 1, 3, 8

Тема 5 Педагогічна реабілітація дітей із тимчасовими труднощами у навчанні

Навчальні труднощі дітей як проблема реабілітаційної педагогіки.

Реабілітаційна робота з дітьми, які мають недостатній розвиток рухових умінь, порушення у розвитку просторового уявлення, пам'яті.

Реабілітаційна робота з дітьми, труднощі в навчанні яких пов'язані із засвоєнням навичок письма і читання, оволодінням математичними навичками.

Реабілітаційна робота з дітьми, які мають обмежений запас загальної обізнаності.

Труднощі в засвоєнні шкільної програми, пов'язані з різноманітними психотравмуючими ситуаціями.

Література

Основна: 1, 3, 6, 11

Додаткова: 1, 4, 5, 6

Тема 6 Педагогічна реабілітація при порушеннях поведінки дітей

Первинні і вторинні причини порушень поведінки у школярів. Важковиховуваність як реабілітаційно-педагогічна проблема. Типи важковиховуваності. Складання психолого-педагогічної характеристики на учня, схильного до порушень поведінки і правопорушень.

Типи порушень поведінки у дітей та реабілітаційна робота з ними: синдром гіперактивності з дефіцитом уваги, демонстративна поведінка, протестна поведінка, агресивна поведінка, конформна поведінка, інфантильна поведінка, симптоматична поведінка.

Прийоми педагогічної реабілітації при порушеннях поведінки: 1) прийоми, що включають виховання у здійсненні морально цінних вчинків, у накопичення досвіду правильної поведінки (переконання, довіра, моральна підтримка і зміцнення віри у власні сили, залучення до цікавої діяльності, збудження гуманних почуттів, моральне вправлення); 2) прийоми, що будуються на розумінні динаміки почуттів та інтересів вихованця (опосередкування, фланговий підхід, активізація потаємних почуттів); 3) прийоми, в яких відверто виявляється влада педагога (констатація вчинку, засудження, покарання, наказ, попередження, збудження тривоги від майбутнього покарання, вияв обурення, виявлення винного); 4) прийоми з прихованою дією (гальмуючі прийоми) (паралельна педагогічна дія, ласкаве дорікання, натяк, удавана байдужість, іронія); 5) допоміжні прийоми (методи „вибуху”, організація зовнішньої підтримки правильної поведінки, відмова від фіксації окремих вчинків, заборона).

Література

Основна: 2, 3, 10, 11

Додаткова: 2, 4, 5, 8

Тема 7 Педагогічна реабілітація дітей із порушенням соматичного здоров'я

Психологічні основи навчання хворих дітей. Педагогічна реабілітація школярів, які страждають на хронічні захворювання, шляхом полегшення режиму навчання. Засоби педагогічної реабілітації хворобливих дітей. Астенічний стан.

Режим дня у санаторних школах та санаторних школах-інтернатах.

Література

Основна: 3, 7, 11

Додаткова: 2, 5, 8

РОЗДІЛ II. Плани практичних і семінарських занять

МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Семінарське заняття №1

РЕАБІЛІТАЦІЙНА ПЕДАГОГІКА ЯК ОКРЕМИЙ НАПРЯМ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ

План

I. Обговорення теоретичних питань:

1. Дефініції поняття «реабілітація», види реабілітації.
2. Об'єкт дослідження та завдання реабілітаційної педагогіки як напрямку педагогічної науки.
3. Категоріальний апарат реабілітаційної педагогіки.
4. Між предметні зв'язки реабілітаційної педагогіки.
5. Принципи реабілітаційної педагогіки.
6. Медико-біологічні, соціально-економічні та психолого-педагогічні причини порушень у розвитку, поведінці і спілкуванні дітей.

II. Порівняйте ситуації. В якій із них йдеться про відхилення у поведінці?

1) „Чотирирічні дівчатка-близнюки вирішили прополоти грядки з огірками, щоб допомогти матусі. Коли мати пішла до сусідки по дачі за поливалкою та лопатою, дівчатка вправно взялися до роботи. Справа ця здалась їм дуже простою: вони бачили, як це робили хазяйка дачі та матір. У хазяйки все виходило особливо швидко, вправно, тільки руки мигтіли; не встигнеш озирнутись, як на грядці замість безладної трави вишиковується рівними рядками молода розсада огірків. Але вчора матір чомусь не дозволила дівчаткам допомогти їй полоти. Проте сьогодні вони зроблять це самі. От матуся порадіє! Для неї це буде справжній сюрприз.

Коли матір повернулася, значна частина розсади вже була вирвана разом із травою і лише де-не-де стирчали поодинокі рослини.

Не варто описувати обурення матусі. Уся ця історія закінчилася тим, що обидві дівчинки були покарані: матір пішла на станцію зустрічати тата, а заплакані Наталка та Іринка залишились удома.”

2) „Шестирічна Тетянка вирізала ножицями квіти зі старої маминої парасольки. Мамин крик досить легко уявити. У ньому було сказано все про розумові здібності доньки („Ти з дитинства не думаєш, що робиш”), про її економічне становище („Ти зроду нічого корисного не робила, все тільки псуєш, а на тебе вся зарплата йде, ми тебе поїмо-годуємо, а ти лише...”), а також про її ставлення до матері („Ти взагалі мене з глузду хочеш звести, інші діти своїх матусь люблять, а ти!”) та багато іншого”.

3). У поданій нижче ситуації проаналізуйте умови життя, що вплинули на формування у хлопчика схильності до бешкетування, недисциплінованості,

несумлінного ставлення до навчання. Чи ефективно спрацював педагогічний прийом колишнього вихованця А. Макаренка Семена Опанасовича Калабаліна в руках молодого вчителя? З курсу загальної педагогіки пригадайте інші прийоми, використання яких сприятливо впливає на дітей із відхиленнями поведінки, що виникли внаслідок психічної травми, відсутності необхідної ласки, турботи.

„Незважаючи на малий вік і низький зріст, Степан Івашкін виявився одним із найбільших бешкетників у школі. Він підростав, як бур'ян у полі, без усякого нагляду. Його мати майже не була вдома, одного разу навіть сиділа у в'язниці за недостатчу (вона працювала комірником у магазині); про хлопця не згадувала тижнями, але коли минулого року класний керівник заговорила з нею про дитячий будинок, мати відповіла:

– Народіть своїх і віддавайте. А мій нехай буде зі мною...

Хлопчина як був сам по собі, так і залишився. Час від часу повзли чутки про його якийсь черговий подвиг: лезом порізав чиєсь пальто у роздягальні, під час уроку довів до відчаю стару вчительку, пританцьовуючи на підвіконні, поки ледве не звалився на бруківку.

– Івашкін, поклади крейду! – благала його маленька дівчинка з кумедними кісками. – Івашкін, я ж сьогодні чергова! Івашкін, відійди! Мені треба з дошки стерти, зараз Андрій Миколайович прийде.

У її голосі бриніли сльози, але хлопчина і вухом не повів, поки завуч, яка проходила повз клас, не забрала в нього крейду і не поклала на місце:

– Сідай, зараз дзвоник.

Він, не пручаючись, віддав крейду. Повернувся до вікна, мрійливо подивився на вулицю. Потім глибоко зітхнув, ніби надумав щось, і ... поліз на шафу. Так, він узяв стілець, заліз на підвіконня, потім лівою ногою вперся у раму класної дошки, підтягнувся на руках і злетів на шафу, де й усівся, безтурботно поглядаючи згори на завуча.

Чергова ледве не заридала вголос:

– Івашкін! Злізь! Ну що тобі варто? Злізь, кажу!

Цієї миті в дверях з'явився Андрій Миколайович. Завуч сіла за останню парту, чекаючи, що буде робити молодий учитель. Але він нічого не робив. Він привітався з дітьми, мимохіть глянув на шафу і відвернувся.

– Соню, кого в нас сьогодні немає?

Встала чергова і, округливши блакитного кольору очі, відповіла:

– Круглова Миті й Петушенко Ніни. Вони хворі, Андрію Миколайовичу, а Івашкін...

Учитель не дав їй закінчити:

– Хто не впорався з домашнім завданням? Ти, Володю? Чому? Добре. Поясню. Тепер давайте перевіримо приклади. Читай, Боря!

Боря підвівся і дуже гучно, ніби кликав когось з іншого берега річки, прокричав:

– До двадцяти шести додати сімдесят чотири буде сто!

– У кого інакше? Що тобі, Соню?
– Андрію Миколайовичу! А Івашкін...
– Я бачу, Соню. – Він підійшов до порожньої парти, вийняв із ліннялої полотняної сумки зошит, розвернув його і подав на шафу Івашкіну. – Наступний приклад читає Стьопа.

Івашкін трохи захриплим голосом промовив:

– Вісімдесят дев'ять додати п'ятдесят три, виходить сто тридцять два.

По класу прокотився гомін, піднялися руки.

– Таню, як у тебе?

– Сто сорок два!

– Люсю, а як у тебе?

– Сто сорок два!

– Як ти рахував, Стьопо? До вісімдесяти додати п'ятдесят – скільки буде? Сто тридцять, правильно. Ну а до дев'яти додати три? Ну, а тепер що треба зробити? До ста тридцяти додати дванадцять – скільки буде?

Перевірка йшла швидко, потім розпочався усний рахунок. Андрій Миколайович ніби кидав у клас м'ячик і знову ловив його – це нагадувало гру.

Час від часу він кидав м'яч на шафу. Стьопа відповідав зі змінним успіхом – то правильно, то помилявся.

Потім розв'язали задачу, потім записали домашнє завдання – були на цьому уроці легкість і веселість. Більше до Стьопи вчитель не звертався. Він ніби забув про нього. Андрій Миколайович був безтурботний, спокійний, веселий. Коли пролунав дзвоник, діти кинулися до шафи, але вчитель вивів їх у коридор. Чергова Соня витерла з дошки, показала Івашкіну язика і теж вибігла за двері.

Хлопчик залишився з завучем наодинці. Вона сиділа позаду, він на шафі – сиділи і дивились один на одного. Стьопа настовбурчився. На лоб падало пасмо волосся, ніби пташина пір'їна, обличчя землисте. І весь він скидався на пташку, що залетіла до чужого гнізда. Йому дуже кортіло злізти, але він не хотів сповзати незграбно – злетів він із натхненням, ні про що не думаючи. А тепер могло і не вийти з таким блиском. Інакше кажучи, він сидів, дивлячись на завуча, з похмурою впертістю.

– Допомогти тобі злізти? – спитала завуч.

Він навіть не відреагував на її слова.

На наступному уроці читали оповідання про те, як дівчинка Маша йшла до школи: „Повз клуб, уздовж річки, через міст”.

– А ти, Валю, як ходиш до школи?

Валя ходила повз ліспромгосп, повертала біля кіно і відразу потрапляла до шкільних дверей.

– А ти, Стьопо?

Івашкін здригнувся. Він утомився, йому набридло сидіти на шафі, він навіть не чекав питання. Підвівши голову і зиркнувши на вчителя, він мляво відповів:

– Я завжди ходжу прямо.

Коли знову пролунав дзвоник, Андрій Миколайович повернувся до Івашкіна, простягнув руку і сказав ніби нічого й не було:

– Плигай!

Завагавшись на якусь мить, Стьопа прийняв руку і, спершись на неї, легко стрибнув із шафи.

– А йому нічого за це не буде? – спитала чергова Соня. – За те, що він на шафу заліз?

– Давай намнемо йому вуха, – відповів учитель.

Завучу вдалося поговорити з учителем лише увечері, випадково зустрівшись на вулиці.

– Ви молодець, – сказала вона, – здорово придумали – не звертати на нього уваги.

– Це не я вигадав. Це вигадав Семен Опанасович. Я завжди хотів здивувати Стюпу, а він ніяк не хотів дивуватись.”

III. Контрольні питання і завдання до теми:

1. Які категорії дітей групи ризику є об'єктом дослідження реабілітаційної педагогіки?

2. Назвіть відомі вам види реабілітації.

3. У чому полягає відмінність педагогічної реабілітації та перевиховання?

4. Які завдання ставить реабілітаційна педагогіка перед сучасним педагогом середнього загальноосвітнього закладу?

5. Використовуючи статті В.О. Сухомлинського, знайдіть приклад виявлення девіантної поведінки школяра та рекомендації щодо організації реабілітаційної роботи з ним ***Список рекомендованої літератури:***

1. Вайзман Н.П. Реабилитационная педагогика. – М.: Аграф, 1996. – 160 с.

2. Гордеева А.В., Морозов В.В. Прикладная реабилитационная педагогика. – М.: Академический проект, 2004. – 176 с.

3. Засорина Л., Засорин К. Педагогическая реабилитация – проблемы XXI века // Народное образование. – 2003. – №5. – С. 196-204

4. Манова-Томова В.С. и др. Психологическая реабилитация при нарушениях поведения в детском возрасте. – София: Медицина и физкультура, 1981. – 190 с.

5. Морозов В. Преемственность как условие развития реабилитационной педагогики // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 208-216

6. Морозов В. Про школи соціальної реабілітації: їх сучасне становище

і перспективи // Право України. – 1998. – № 7. – С. 86-88

7. Психолого-педагогический словарь для учителей и руководителей общеобразовательных учреждений / Автор-сост. В.А. Межериков. – Р.-на-Д.: Феникс, 1998. – 544 с.

8. Социальные проблемы образования / Отв. ред. Л.Я. Рубина. – Свердловск, 1991. – 122 с.

9. Шакурова М.В. Методика и технология работы социального педагога. – М.: Академия, 2002. – 288 с.

10. Шпак В.П. Реабілітаційна педагогіка: навчальний посібник / В.П. Шпак. – Полтава АСМІ, 2006. – 328 с.

Семінарське заняття №2

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ЗАСАД РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В ІСТОРІЇ ЗАРУБІЖНОЇ І ВІТЧИЗНЯНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ

План

I. Обговорення теоретичних питань:

1. Ідеї філантропізму та „нового виховання” як фундамент реабілітаційної діяльності зарубіжних виправно-виховних закладів.
2. Специфіка реабілітаційної діяльності виправно-виховних закладів Західної Європи та США.
3. Філантропічний, опікунський, лікувально-педагогічний та соціально-педагогічний підходи до розгляду реабілітаційної діяльності російських та вітчизняних виправно-виховних закладів.

II. Тематика рефератів і наукових повідомлень:

1. «Дитячі поселення» С.Т. Швацького як напрям реабілітаційної педагогіки.
2. Ідеї «захисного» виховання в педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського.
3. Реабілітаційно-педагогічні погляди П.П. Булонського.
4. Ідеї реабілітаційної педагогіки в педагогічній спадщині С.Ф. Русової.
5. Реабілітаційно-виховна практика С.О. Калабаліна.
6. Генезис вітчизняної реабілітаційної педагогіки.

Список рекомендованої літератури:

1. Вайзман Н.П. Реабилитационная педагогика. – М.: Аграф, 1996. – 160 с.
2. Горшкова Е.А., Овчарова Р.В. Реабилитационная педагогика: история и современность. – Архангельск: Архангельский областной ИППК, 1992. – 153 с.
3. Острогорский А. Памяти А.Я. Герда // Педагогический сборник. – 1889. – Кн. 1. – С. 98

4. Шпак В.П. Реабілітаційна педагогіка: навчальний посібник / В.П. Шпак. – Полтава АСМІ, 2006. – 328 с.

Семінарське заняття №3

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ І ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ

План

I. Обговорення теоретичних питань:

1. Особливості розвитку немовляти і догляд за ним.
2. Вікові особливості розвитку і поведінки дитини в ранньому віці.
3. Розвиток і поведінка дитини в дошкільному віці.
4. Становлення особистості в молодшому шкільному віці.
5. Індивідуальні особливості розвитку і поведінки дитини в підлітковому віці.
6. Поведінкові реакції в підлітковому віці та їх урахування в ході педагогічної реабілітації.

II. Складання психолого-педагогічної характеристики “важкої” дитини.

III. Контрольні питання і завдання до теми:

1. Дайте оцінку різних підходів до аналізу проблеми „норма-відхилення” у розвитку та поведінці дитини.
2. Використовуючи подану літературу, сформулюйте критерії оцінки можливих відхилень у розвитку та поведінці дитини.
3. Назвіть фактори ризику, що здійснюють негативний вплив на розвиток і поведінку дитини в різні вікові періоди.
4. Наведіть психологічний „портрет” дитини з відхиленнями у поведінці.

Список рекомендованої літератури:

1. Алферов А.Д. Психология развития школьников. – Р.-на-Д.: Феникс, 2000. – 384 с.
2. Блонский П.П. Педология. – М., 2000.
3. Гарбузов В.И. Воспитание ребенка. – СПб.: Дельта, 1997. – 432 с.
4. Гиппенрейтер Ю.Б. Общаться с ребенком как? – М.: ЧеРО, 1998. – 240 с.
5. Младенец, детка, отрок: Добродушные наставления родителям. – Р.-на-Д.: Феникс, 1995. – 576 с.
6. Петрунук В.П., Таран Л.Н. Младший школьник. – М., 1981.
7. Прихожан А.М., Толстых Н.Н. Подросток в учении и в жизни. – М., 1990.
8. Щербакова К.Й. У сім'ї росте дитина. – К.: Освіта, 1995. – 240 с.

Семінарське заняття №4

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ СІМ'Ї ТА РЕАБІЛІТАЦІЙНА

РОБОТА З НЕЮ

План

I. Обговорення теоретичних питань:

1. Педагогічні проблеми різних типів сучасних сімей та особливості виховання в них дітей.
2. Авторитет батьків і стиль взаємодії з дітьми.
3. Форми і методи реабілітаційної роботи у сім'ї.
4. Особливості реабілітаційної роботи педагога з неблагополучною сім'єю.

II. Тематика рефератів і наукових повідомлень:

1. Умови педагогічної реабілітації соціально занедбаних дітей.
2. Умови педагогічної реабілітації педагогічно занедбаних дітей.
3. Типологія виховних відносин у сім'ях «важких» дітей та їх урахування в ході педагогічної реабілітації.

III. Проаналізуйте і розв'яжіть життєві ситуації.

1. За поданими нижче уривками з книги К. Щербакової та Г. Григоренко „У сім'ї росте дитина” визначте, про які вікові періоди розвитку дитини в них ідеться:

- „Для дитини ... такою провідною діяльністю є безпосереднє емоційне спілкування. У цьому спілкуванні – все її життя. Вона не може жити без дорослого, завдяки йому задовольняє всі свої потреби, пізнає навколишній світ. Дорослий допомагає ...жити й розвиватись. Емоційні реакції ... (крик, усмішка, мімічні реакції) є засобом спілкування. Уже ... починає реагувати на близьких їй людей, насамперед на матір: звертання, усмішка. Слова викликають позитивні відповідні реакції – дитина немов завмирає і зосереджує свій погляд на обличчі дорослого. Потім усміхається, гуде, з'являється рухове пожвавлення”.

- „У дитини з'являється потреба не просто в емоційному спілкуванні з дорослими, а в спільній з ними діяльності. Провідною діяльністю дітей ... стає предметна. Дорослий учить ... одягатись, умиватись тощо, а та найбільше прагне все робити сама. Усвідомлюючи саму себе як особистість, під впливом зростаючої самодіяльності маленька людина жадає самоствердитися. Вона здатна вже виконувати самостійно багато дій, передусім у самообслуговуванні”.

- „У цьому віці діти добре орієнтуються в навколишньому просторі, знають різні види транспорту в своїй місцевості, засвоюють правила поведінки в громадському транспорті, знають дорожні знаки та правила поведінки на вулиці. Вони вміють користуватися предметами домашнього вжитку (радіоприймачем, телевізором, пылесосом). ... відзначаються надзвичайною допитливістю, що виражається в безлічі запитань, які вони ставлять дорослим. Їх цікавить не тільки світ речей, а дедалі більше життя

людей і тварин. Особливо вони цікавляться причинами різних явищ. Саме в цьому віці виникає особливо багато „чому?“, „навіщо?“, „як це буває?“.

2. Готовність дитини до навчання певною мірою визначає успішність оволодіння нею спеціальними знаннями й навичками. Отже, напередодні вступу до школи можна з'ясувати, як підготовлена дитина до навчання в умовах учнівського колективу. Це можна зробити в невимушеній бесіді з нею, під час різних ігор, пропонуючи їй пізнавальні завдання. На які показники при цьому повинен орієнтуватися дорослий?

3. Упертість як риса характеру притаманна дітям будь-якого віку. Її перші ознаки можуть проявлятися навіть у дворічної дитини, в її прагненні до самостійності. Стверджуючи „я сама“, вона не дозволяє себе вдягати, хоч самостійно це зробити ще не вміє, відмовляється йти вулицею, тримаючись за руку. Які вікові особливості цієї риси характеру ви можете пояснити на прикладі дітей молодшого шкільного і підліткового віку?

4. Які діти повинні викликати тривогу у вчителя, вимагати особливої уваги і які особливості їхнього розвитку і стану здоров'я можуть служити причиною порушення їхнього інтелектуального, мовленнєвого, моторного розвитку, поведінки і тим самим значно утруднювати навчання у школі, призводячи до стійкого відставання?

IV. Контрольні питання та завдання до теми:

1. Проаналізуйте роль сім'ї у вихованні дитини.
2. Виділіть найбільш типові прорахунки батьків у вихованні дітей.
3. Які наслідки мають педагогічні помилки батьків у вихованні дітей?
4. Розкрийте основні напрями роботи педагога середнього загальноосвітнього закладу з батьками.
5. Охарактеризуйте особливості роботи соціального педагога з різними типами сімей.

Список рекомендованої літератури:

1. Арутюнян М., Земнов М. Легко ли быть родителями? Взрослые и дети: союз, конфликт, компромисс. – М., 1991. – 192 с.
2. Бессонова Т.П. Особенности развития ребенка в неблагополучной семье // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – № 1. – С. 39-42
3. Докторович М.О. Соціально-педагогічна робота з дітьми з неповних сімей: Навчально-методичний посібник. – К.: Ленвіт, 2010. – 152 с.
4. Ковалев А.Г. Психология семейного воспитания. – Минск: Народна асвета, 1980. – 71 с.
5. Кэмпбелл Росс. Как на самом деле любит детей. – М.: Знание, 1990. – 191 с.
6. Родинно-сімейна енциклопедія. – К.: Богдан, 1996. – 438 с.

7. Чулкова Л.О. Спілкування з дітьми у сім'ї. – К.: Знання, 1991. – 32 с.
8. Щербакова К.Й. У сім'ї росте дитина. – К.: Освіта, 1995. – 240 с.

Семінарське заняття №5

АДАПТАЦІЯ І ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ

План

I. Обговорення теоретичних питань:

1. Шкільна зрілість та готовність до навчання у школі: диференціація понять.
2. Адаптація дітей до школи.
3. Рівні шкільної дезадаптації.
4. Методичні підходи до вивчення нервово-психічного здоров'я школярів.
5. Роль школи у формуванні психосоматичного здоров'я учнів
6. Психогігієнічні основи організації навчальної діяльності у школі. Втома і перевтома.

II. Контрольні питання та завдання до теми:

1. Які категорії дітей прийнято називати „важкими”?
2. Спираючись на підручник Н.П. Волкової “Педагогіка (К.: Академія, 2001), диференціюйте поняття „неуспішність” і „відставання”, а також визначте особливості роботи педагога з учнями з низькою успішністю.
3. Які рекомендації можна надати батькам для полегшення адаптації дитини до школи?
4. Чи потрібно батькам допомагати дитині при виконанні домашньої роботи і як це правильно робити?

III. Проаналізуйте і розв'яжіть життєві ситуації.

1) Визначте причину, що впливає на поведінку і навчальну діяльність дівчинки. Які рекомендації щодо педагогічної реабілітації дитини ви можете запропонувати?

У Ніни Л. спостерігається порушення успішності, низька пізнавальна активність, недостатні здібності до навчання, надмірна неуважність, непосидючість, швидка втомлюваність, низький рівень допитливості. Усне мовлення бідне, має місце стійке переважання ігрових видів діяльності. Ніна часто порушує шкільні норми поведінки, прийняті форми спілкування з учителями, з однолітками. Включаючись у гру, порушує правила, скаржиться, що її ображають, хоча сама нерідко стає джерелом усіляких конфліктів. Дівчинка не вміє співвідносити свої дії з діями інших дітей, швидко забуває про доручення, ніколи не переживає з приводу того, що не виконала обіцяного. Стан внутрішнього дискомфорту ускладнюється почуттям тривожності, дратівливості.

2) Подумайте, яка причина лежить в основі порушення адаптації хлопчика до умов шкільного навчання, за якими показниками ви це встановили? Які рекомендації можна надати матері, щоб стабілізувати поведінку дитини?

Коли вчителька вперше побачила Діму К., все стало зрозумілим. Уже не перший раз вона починала вчити шестиліток і добре знала, що саме такі діти, як Діма, завдають більше за всіх клопоту і педагогам, і батькам. Усі діти спокійно стояли біля парт, а Діма, не звертаючи ні на кого уваги, підбіг до вчительки і, звертаючись до неї на „ти”, спитав відразу про все. Він не розумів, що треба сісти за парту, ходив по класу, хапав усе, що потрапляло під руку, чіплявся до інших дітей. Передчуття не підвело вчительку. Хлопчик залишався вкрай збудливим, непосидючим: він жодної хвилини не міг спокійно всидіти за партою, крутився, заважав іншим, безпричинно сміявся, не міг зосередитись. Письмо і читання „не давались”, і поступово його відставання стало явним. Коли викликали матір, вона була розгублена: адже вихованню Діми приділялося стільки уваги! Правда, він ріс дуже хворобливим, був надто неспокійний, крикливий, не спав уночі. Підвищена збудливість, непосидючість, нестійка увага викликали невдоволення у вихователів дошкільного закладу, які постійно скаржилися, що Діму жодної хвилини не можна залишати без нагляду, бо він одразу починав битися, ламати іграшки. Матері порекомендували застосовувати до дитини більш жорсткі виховні засоби. До лікаря батьки не зверталися, вважаючи ці прояви звичайними пустощами. Проте досвідчена вчителька відразу зрозуміла: це не пустощі, а порушення поведінки.

Список рекомендованої літератури

1. Алферов А.Д. Психология развития школьников. – Р.-на-Д.: Феникс, 2000. – 384 с.
2. Блага К., Шебек М. Я – твой ученик, ты – мой учитель. – М.: Просвещение, 1991. – 140 с.
3. Вайзман Н.П. Реабилитационная педагогика. – М.: Аграф, 1996. – 160 с.
4. Гуревич К.М. Индивидуально-психологические особенности школьников. – М., 1988
5. Манова-Томова В.С. и др. Психологическая реабилитация при нарушениях поведения в детском возрасте. – София: Медицина и физкультура, 1981. – 190 с.
6. Петрунук В.П., Таран Л.Н. Младший школьник. – М., 1981
7. Прихожан А.М., Толстых Н.Н. Подросток в учении и в жизни. – М., 1990
8. Сучасні погляди на причини виникнення синдрому хронічної втоми у процесі розумової праці // Проблеми освіти: науково-метод. зб. – К., 2002. – Вип. 28. – С. 109-115

9. Дробинская А.О. Школьные трудности “нестандартных детей”. – М.: Школа-Пресс, 2001. – 144 с.

10. Кочерга О., Васильев О. Психічне здоров'я молодшого школяра // Психолог. – 2002. – № 29/32. – С. 84-89

Семінарське заняття № 6-7

ПЕДАГОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ДІТЕЙ ІЗ ТИМЧАСОВИМИ ТРУДНОЩАМИ У НАВЧАННІ

План

I. Обговорення теоретичних питань:

1. Навчальні труднощі дітей як проблема реабілітаційної педагогіки.
2. Найбільш типові причини низької успішності школярів: біопсихологічні, недоліки фізичного і психічного розвитку, недостатній рівень вихованості, недоліки в діяльності школи, негативний вплив сім'ї.
3. Реабілітаційна робота з дітьми, які мають недостатній розвиток рухових умінь, порушення у розвитку просторового уявлення, пам'яті.
4. Реабілітаційна робота з дітьми, труднощі в навчанні яких пов'язані із засвоєнням навичок письма і читання, оволодінням математичними навичками.
5. Реабілітаційна робота з дітьми, які мають обмежений запас загальної обізнаності.
6. Труднощі в засвоєнні шкільної програми, пов'язані з різноманітними психотравмуючими ситуаціями.

II. Контрольні питання та завдання до теми:

1. Назвіть основні причини низької успішності учнів у навчанні.
2. За якими ознаками можна виявити контингент учнів, які відчують труднощі у навчанні?
3. Чому у сучасній педагогічній літературі не використовується терміни „неуспішність”, „відставання”?
4. Чи буде ефективним використання методів педагогічної профілактики, діагностики, терапії, виховних впливів у реабілітаційній роботі з учнями, які відчують труднощі у навчанні?
5. Обґрунтуйте доцільність використання додаткових занять і навчання у класах вирівнювання як форм педагогічної реабілітації.

III. Тематика рефератів та наукових повідомлень:

1. Втома і перевтома як наслідок хронічного розумового напруження учня.
2. Навчальні труднощі як явище педагогічної діяльності та шляхи їх подолання.
3. Явища „неуспішності” і „відставання” в історії становлення і розвитку реабілітаційної педагогіки.

4. Проблема перевантаження учнів у наукових розвідках російських та українських педагогів другої половини ХХ ст.

Список рекомендованої літератури:

1. Бардин К.В. Чтобы ребенок успешно учился. – М.: Педагогика, 1988. – 170 с.
2. Дробинская А.О. Школьные трудности „нестандартных детей”. – М.: Школа-Пресс, 2001. – 144 с.
3. Зинченко С.Н. Почему детям бывает трудно учиться. – К.: Радянська школа, 1990. – 54 с.
4. Лукьянов Ю.З. Если вашему ребенку трудно учиться. – М.: Знание, 1980. – 96 с.
5. Мудрик А.В. Социализация и “смутное время”. – М.: Знание, 1991. – 78 с.
6. Учебная деятельность младшего школьника: Диагностика и коррекция неблагополучий / Под ред. Ю.З. Гильбуха. – К., 1993. – 95 с.

Семінарське заняття №8-9

ПЕДАГОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ПРИ ПОРУШЕННЯХ ПОВЕДІНКИ ШКОЛЯРІВ

План

II. Обговорення теоретичних питань:

1. Первинні і вторинні причини порушень поведінки у школярів.
2. Типи важковиховуваності дітей: тип педагогічно занедбаних дітей, конституціональний тип, ситуативний тип (уявна важковиховуваність), власне важковиховуваність.
3. Типи порушень поведінки у дітей та реабілітаційна робота з ними.
 - а) синдром гіперактивності з дефіцитом уваги;
 - б) демонстративна поведінка;
 - в) протестна поведінка;
 - г) агресивна поведінка;
 - д) конформна поведінка;
 - е) симптоматична поведінка.
4. Прийоми педагогічної реабілітації при порушеннях поведінки.

II. Контрольні питання та завдання до теми:

1. Які порушення поведінки у дітей мають первинний, а які вторинний характер?
2. Що таке депривація? Які наслідки має депривація для виникнення відхилень у поведінці і розвитку дитини?
3. Назвіть найбільш поширені типи порушень поведінки у дітей.
4. Які ознаки характеризують гіперактивну дитину з дефіцитом уваги?
5. У чому полягає відмінність гіперактивної дитини від агресивної?

6. Чому конформна поведінка має викликати занепокоєння у вчителів і батьків?
7. До якого типу поведінки відносяться дитячі капризи?
8. Чи можна поступатися капризній дитині у її домаганнях?
9. У чому виявляються особливості демонстративної поведінки?
10. Формами якої поведінки є негативізм, непокірність, упертість?
11. Які ознаки характеризують протестну поведінку?

III. Практична робота в мікрогрупах

1. Що призвело до порушень у поведінці і розвитку дівчинки? Які рекомендації щодо педагогічної реабілітації дитини ви може запропонувати?

Наталя Д. – вихованка дитячого будинку – практично не задає характерних для її віку (молодший шкільний) питань „чому?“, не розповідає про свої переживання, не висловлює ніяких побажань і не будує планів на майбутнє. Дівчинка пасивна і навіть апатична. У розмові з дорослими відмовчується, хоча у колі однолітків більш комунікабельна. У Наталі переважають тривожні тенденції, страхи, спостерігаються порушення дрібної і крупної моторики, стійкий розлад координації рухів з тенденцією до швидкого виснаження. У навчальній діяльності помітні утруднення в процесі оволодіння навичками звукового аналізу слова, при визначенні головної думки тексту. Має місце недостатній розвиток мислительних операцій, особливо аналізу і синтезу при поділі тексту на смислові уривки. Дівчинка не вміє працювати самостійно, її відволікають сторонні подразники.

2. Відомий російський педагог А. Белкін, який сам колись у період шкільного навчання отримав репутацію „важкого” підлітка, що не завадило йому згодом пройти професійний шлях становлення від учителя-словесника до завідувача кафедри педагогіки Свердловського педагогічного інституту, на сторінках своїх педагогічних публікацій звертає увагу на типи дітей, які не виявляють видимих порушень і відхилень поведінки, але викликають не менше занепокоєння вчителів, ніж явні дезорганізатори.

Перший тип – школярі з громадською активністю, але з егоцентричною спрямованістю мотивів. Вони охоче виконують будь-які доручення, прагнуть бути у центрі уваги, постійно підкреслюють свій особистий внесок у загальну справу, схильні перебільшувати свої і применшувати чужі досягнення. Активність таких підлітків значно знижується, якщо немає можливості якось виділитись, якщо доводиться вкладати свої зусилля в загальні зусилля колективу, залишаючись при цьому непоміченими;

Другий тип – це школярі зі своєрідним меркантилізмом. Вони беруться за громадські доручення в тому випадку, якщо можуть розраховувати на якусь винагороду – моральну чи матеріальну. Їхня активність миттєво зводиться нанівець, тільки-но зникає джерело корисливої потреби.

Третій тип – школярі з удаваною громадською активністю. Вони готові братися за будь-яке доручення, охоче погоджуються підтримати гарне починання. Проте ці діти пасивні і не виконують узятих зобов'язань. Слово і справа у них розходяться. Вони приймають рішення або під впливом загального емоційного настрою колективу, у хвилинному пориві, без тверезого врахування своїх реальних можливостей, або під тиском педагога, активу.

Четвертий тип – школярі, пасивність яких прикривається (часто неусвідомлено, стихійно) сором'язливістю, удаваною скромністю. Це тихоні, які не здатні ані до поганих, ані до гарних учинків. Свою відмову від громадських доручень вони мотивують невмінням, незнанням, побоюванням засудження, небажанням підвести товаришів. Саме до цих дітей у першу чергу слід віднести слова А. Макаренка: „...Це той характер, над яким мені перш за все необхідно працювати, тому що цей тихоня так і висковзне повз мої руки, і не можу ручатись ані за його думки, ані за його вчинки. Він вийде у життя, а я завжди буду чекати: що він скоїть. По відношенню до таких тихонь я завжди насторожі”.

Які рекомендації щодо педагогічної реабілітації названих типів поведінки ви можете запропонувати? Чим зумовлений їхній вибір?

Як ви вважаєте, чи можуть дорослі у всіх без винятку випадках бути задоволеними дитиною, виховання якої не спричиняє турбот?

3. Ознайомтеся з ситуацією і дайте відповіді на поставлені питання: 1) виявіть і назвіть ті моменти в поведінці хлопчика, за якими порушення ним дисципліни можна вважати дитячістю; 2) поясніть на прикладі поведінки вчительки, чи розуміє вона душевний стан дитини, який педагогічний прийом був використаний для стабілізації поведінки учня; 3) покажіть на даному прикладі, у чому полягає значення правильного розуміння педагогом відставання в емоційно-вольовому розвитку дитини.

„Василько прийшов до школи з дитячого садка. Спочатку він радів тому, що почав навчатися, пишався званням школяра, але скоро відчув розчарування:

– У садку краще! – зітхав він. – Там і погратися можна, і побігати, скільки забажаєш, а тут... Уроки такі довгі, а перерви такі короткі! Нічого не встигаєш зробити.

Те, що Василько не встигав зробити на перерві, він закінчував на уроках: то почне вовтузитися з сусідом, то смикне дівчинку за кіску, а то і взагалі почне розповідати про щось, що зовсім не стосується справи. Ірину Миколаївну, Василькову вчительку, хлопчик почав дратувати, і з кожним днем усе більше й більше: якійсь неслухняний, неухажливий, заважає іншим, а в самого постійно клякси в зошитах, руки у чорнилі. У причини Ірина Миколаївна не вдавалась: „У мене тридцять дітей!” Коли ж тут розбиратись! І майже щодня, відпускаючи клас, вона залишала Василька:

– Ти, Новиков, завтра без матері не приходь!

Василько сумлінно переказував побажання матері, і скоро мати знала, що якщо він не вимовив звичайне: „Без тебе мене у школу не пустять!” – він або забув, або не почув слова вчительки. Ледве не щоранку, прямуючи на роботу, мати заходила у Василькову школу і вислуховувала скарги Ірини Миколаївни.

– Що трапилося, Васильку? – не розуміла мати. – Адже ти так рвався до школи, а тепер дня немає, щоб ти не викинув чогось...

– Я, матусю, постараюся, щоб усе було добре! – відповідав Василько. Він і сам вірив у свою обіцянку, але наставав новий день, і знову щось виявлялося не так.

Якось мати принесла яблуко, велике, рум'яне, запашне, і дала його Василькові у школу. Хлопчик поклав яблуко в парту з твердим наміром з'їсти його на перерві. Але всі його думки з першої ж хвилини зосередилися на цьому яблуці. Василько зазірав у парту, погладжував яблуко то з одного боку, то з іншого і, врешті, не витримав (коли ще та перерва!) – вийняв і відкусив шматочок.

– Давай сюди яблуко! – суворо промовила Ірина Миколаївна.

– Не дам, – уперто заперечив Василько. – Мама його мені, а не вам купила!

– Що-о?! Ти ще нахабство собі дозволяєш! Віддай зараз же! – і розлючена вчителька підійшла до Василькової парті.

Василько заплакав і простягнув яблуко.

– Залиште мені хоча б половинку! – благаючи попросив він. Вчителька завмерла на місці. У цю коротку мить вона зрозуміла те, що було приховане від неї більше місяця.

– Який же ти, виявляється, ще маленький! – тихо промовила вона. – Не бійся, я не чіпатиму твого яблука. Воно просто полежить на моєму столі, а на перерві ти його візьмеш. А зараз не будеш думати про яблуко. Добре? Прочитай краще те, що ти готував по букварю.

У голосі вчительки Василько вперше почув незвичну ласку.

– Що трапилося? Чому ти сьогодні така збуджена? – спитала вдома Ірину Миколаївну її мати.

– Я сьогодні отримала великий урок, мамо! Я ледве не забула, що таке шість років. Так багато мені тепер доведеться переглянути і переробити в моїх робочих планах!

А в цей час інша мати збентежено перепитувала сина:

– Ти нічого не забув і не переплутав, Васильку? Це правда, що завтра мені не треба йти з тобою до школи?

IV. Тематика рефератів та наукових повідомлень:

5. Причини та умови виникнення важковиховуваності дітей.

6. Специфіка педагогічної реабілітації дітей із протестною поведінкою.

7. Педагогічна реабілітація дітей із конформною поведінкою.

8. Методи і форми педагогічної реабілітації дітей із симптоматичною поведінкою.
9. Специфіка педагогічної реабілітації дітей із гіперактивною поведінкою.

Список рекомендованої літератури:

1. Бютнер К. Жить с агрессивными детьми. – М.: Педагогика, 1991. – 141 с.
2. Вайзман Н.П. Реабилитационная педагогика. – М.: Аграф, 1996. – 160 с.
3. Відхилення у поведінці й розвитку дошкільнят. Як їх уникнути // Дошкільне виховання. – 1997. – №6. – С. 19-21
4. Дробинская А.О. Школьные трудности “нестандартных детей”. – М.: Школа-Пресс, 2001. – 144 с.
5. Дьоміна І.С. Причини та умови виникнення і шляхи подолання важковиховуваності неповнолітніх // Радянська школа. – 1983. – №5. – С. 37-42
6. Кащенко В.П. Педагогическая коррекция. – М., 1994.
7. Кашуба Л.І., Лук’янчук В.А. Проблеми виховання дітей з відхиленнями у поведінці // Початкова школа. – 1995. – №5/6. – С. 24-27

Семінарське заняття №10

***ПЕДАГОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМ
СОМАТИЧНОГО ЗДОРОВ’Я***

План

I. Обговорення теоретичних питань:

1. Психологічні основи навчання хворобливих дітей.
2. Засоби педагогічної реабілітації астенічних дітей.
3. Санаторні школи інтернатного типу як заклади медико-педагогічної реабілітації астенічних дітей.

II. Контрольні питання та завдання до теми:

1. Відвідайте санаторну школу, якщо така функціонує у вашій місцевості. Якими принципами медико-педагогічної реабілітації керується у своїй роботі персонал цього закладу?
2. Що може допомогти астенічним дітям при навчанні у школі-інтернаті санаторного типу?
3. Проаналізуйте особливості режиму роботи даного лікувально-реабілітаційного закладу.
4. Визначте специфіку роботи вихователя в санаторній школі-інтернаті.
5. Встановіть особливості педагогічної реабілітації дітей із порушеннями опорно-рухового апарату чи іншими порушеннями психосоматичного здоров’я.
6. Продумайте можливі способи організації ігрової діяльності дітей в умовах санаторної школи-інтернату даного профілю.

III. Практична робота в мікро групах

1. Ознайомтеся з поданою ситуацією. Заклад якого типу найбільше задовольнятиме освітні потреби дівчинки?

Оленка В. увійшла в кабінет, де приймали документи для вступу до школи, міцно тримаючись за руку матері. Вона дуже боялася незнайомих „тіточок”, які запитували в неї, чи знає вона букви, чи вміє читати, просили розповісти, що зображено на малюнку. Дівчинка відповідала однозначно, тихо, довго не могла зрозуміти, що від неї хочуть, з трудом могла зосередитися на завданні, постійно відволікалась і вже через 10 хвилин зовсім перестала відповідати на питання. Привертало увагу те, що дівчинка заїкається. У бесіді з матір'ю було встановлено, що вдома у них не все благополучно: випиває батько, в результаті постійні сварки, скандали. Вагітність у матері проходила з нудотою, блюванням, була загроза викидня. Упродовж першого року життя дівчинка була млявою, повільно набирала вагу, часто хворіла.

Батька Оленка дуже боялась і, коли він лаявся, ховалася від нього. Приблизно в чотири роки мати помітила, що дівчинка заїкається, боїться залишатись наодинці в темній кімнаті, а трохи згодом у неї з'явилося мимовільне посмикування вії. До лікарів мати не зверталася, так як не вважала, що в доньки може бути якесь захворювання. Правда, давала їй пити настій валеріанового кореня, хоча, з її слів, це мало допомагало. Стало зрозуміло, що Оленці буде важко вчитись. І дійсно, на уроках Оленка була млявою, байдужою. Створювалося враження, що вона слухає вчителя, але все проходить повз неї. Уже на другому уроці її працездатність була настільки низькою, що вона не могла впоратись із самим простим завданням. Внаслідок цього до кінця півріччя її відставання по програмі стало настільки явним, що постало питання про подальше перебування дівчинки у школі.

2. Проаналізуйте подану ситуацію. Чому у хлопчика низька працездатність на уроках і вдома? Які несприятливі фактори зовнішнього середовища впливають на працездатність дитини?

Мабуть у кожному класі є така дитина, як Діма Р. Учиться він із трудом, завжди млявий, швидко втомлюється, на уроках часто позіхає, робить багато помилок, пропускає букви, не може розв'язати самий простий приклад. Педагог працює з ним додатково після уроків; мати клянеться, що годинами сидить із ним за уроками вдома. Здається, що дорослі роблять усе можливе, але успішність Діми знижується. Мимоволі закрадається думка, що хлопчик абсолютно нездібний або навіть ледачкуватий. А насправді? Діма прокидається хвилин за двадцять перед виходом до школи: „ніяк не добудишся”, тепер треба швидко збиратися та портфель вічно не зібраний. Яка вже там зарядка – поснідати і те ніколи. Уже на першому уроці хочеться спати, не має сил дочекатися другої перерви – сніданку; від голоду просто голова крутиться – не до прикладів, та ще й не все зрозуміле. А якщо на

другому уроці контрольна? Адже в такому стані працювати просто неможливо. Діма дуже засмучений: знову буде погана оцінка. Ось зараз, після сніданку, він би все написав правильно, а то зробив якісь дурні помилки, хоча вчора все вивчив.

Додому Діма прийшов у поганому настрої – знову покарають. І правда. Бабуся, нагодувавши обідом, гуляти непустила – веліла відразу ж сідати за уроки. Але уроки вчити не хотілось, і він у шпаринку дивися фільм по телебаченню (який у другій кімнаті дивилася бабуся). Увечері прийшла з роботи мати, стала перевіряти уроки – довелось усе робити заново. Але зосередитися Дімі не вдавалося, мати нервувала, нагримала на нього. Так і просиділи вони майже до двадцять першої години. Потім він повечеряв, а коли ліг у ліжку, спати зовсім не хотілось. А в іншій кімнаті всі дивилися детектив, і він, умоствившись у кріслі біля дверей своєї кімнати, дивися його знову у шпаринку (це був перевірений спосіб). Фільм закінчився, але заснути він ще довго не міг. Вранці Діма знову ніяк не прокидався.

IV. Тематика рефератів та наукових повідомлень:

1. Організація реабілітаційно-педагогічного процесу в умовах санаторної школи інтернатного типу.
2. Організація реабілітаційно-виховного процесу в умовах санаторної школи.
3. Правильне ставлення до хворої дитини як засіб реабілітаційної педагогіки.

Список рекомендованої літератури:

1. Гриньова М.В. Методика викладання валеології. – Полтава: АСМІ, 2001. – 156 с.
2. Ефимова Л.К. Почему болеет ребенок? – К.: Здоровье, 1986. – 80 с.
3. Закон України “Про охорону дитинства” //Офіційний вісник України. – 2001. – №22. – С.4-17
4. Наточій А.М. Організація реабілітаційно-виховного процесу в санаторній школі-інтернаті: Метод. посібник. – К., 2000. – 83с.
5. Николаева В.В. Влияние хронической болезни на психику. – М.: МГУ, 1987. – 160 с.
6. Соковня-Семенова И.И. Основы физиологии и гигиены детей и подростков. – М.: Академия, 1999. – 144 с.
7. Якушева Е. Школьный стресс // Здоровье детей. – 2003. – №10. – С. 14

РОЗДІЛ III.

ЗМІСТ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

№ з/п	№ лекції	Зміст завдань	Форма звітності	К-ть завдань	Термін звітності
1.	1.	Використовуючи статті	Творче	2	1-ий

		В.О. Сухомлинського, знайдіть приклад виявлення девіантної поведінки школяра та рекомендації щодо організації реабілітаційної роботи з ним.	завдання		тиждень
2		Медико-біологічні, соціально-економічні та психолого-педагогічні причини порушень у розвитку, поведінці і спілкуванні дітей.	Реферат		1-ий тиждень
3.	2.	Виправно-виховні заклади для „важких у виховному розумінні” дітей у Західній Європі та США XIX – початку XX ст .	Наукове повідомлення	2	2-ий тиждень
4.		Розвиток реабілітаційної педагогіки і діяльність із попередження правопорушень серед дітей у період до Великої Вітчизняної війни.	Наукове повідомлення		2-ий тиждень
5.	3.	Використовуючи книгу Ади Делла Торре “Ошибки родителей” (М.: Прогресс, 1984. – 135 с.), виділіть найбільш типові педагогічні помилки батьків.	Наукове повідомлення	3	3-ий тиждень
6.	4.	Спираючись на підручник Н.П. Волкової “Педагогіка (К.: Академія, 2001), диференціюйте поняття	Наукове повідомлення	3	3-ий тиждень

		„неуспішність” і „відставання”, а також визначте особливості роботи педагога з учнями з низькою успішністю.			
7.	5	Умови педагогічної реабілітації педагогічно занедбаних дітей.	Реферат	2	4-ий тиждень
8	5	Розробити рекомендації батькам для полегшення адаптації дитини до школи.	Творче завдання	2	5-ий тиждень
9	5	Диференціюйте поняття „неуспішність” і „відставання”, а також визначте особливості роботи педагога з учнями з низькою успішністю.	Творче завдання	3	6-ий тиждень
10	6	Втома і перевтома як наслідок хронічного розумового напруження учня	Реферат	4	7-ий тиждень
11	6	Проблема перевантаження учнів у наукових розвідках російських та українських педагогів другої половини XX ст.	Наукове повідомлення	5	8-ий тиждень
12	7	Методи і форми педагогічної реабілітації дітей із симптоматичною, протесною поведінкою.	Реферат	4	9-ий тиждень

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ
з реабілітаційної педагогіки для студентів 5 курсу
спеціальності «Соціальна педагогіка»

1. Поняття «реабілітація», види реабілітації.

2. Об'єкт дослідження та завдання реабілітаційної педагогіки як напрямку педагогічної науки.
3. Категоріальний апарат реабілітаційної педагогіки.
4. Міжпредметні зв'язки реабілітаційної педагогіки.
5. Принципи реабілітаційної педагогіки.
6. Ідеї філантропізму та „нового виховання” як фундамент реабілітаційної діяльності зарубіжних виправно-виховних закладів.
7. Специфіка реабілітаційної діяльності виправно-виховних закладів Західної Європи та США.
8. Підходи до розгляду реабілітаційної діяльності російських та вітчизняних виправно-виховних закладів.
9. Особливості розвитку немовляти і догляд за ним.
10. Вікові особливості розвитку і поведінки дитини в ранньому віці.
11. Розвиток і поведінка дитини в дошкільному віці.
12. Становлення особистості в молодшому шкільному віці.
13. Індивідуальні особливості розвитку і поведінки дитини в підлітковому віці.
14. Поведінкові реакції в підлітковому віці та їх урахування в ході педагогічної реабілітації. Види депривації та її вплив на розвиток, поведінку і спілкування дитини.
16. Медико-біологічні причини порушень у розвитку, поведінці і спілкуванні дітей.
17. Соціально-економічні причини порушень у розвитку, поведінці і спілкуванні дітей.
18. Психолого-педагогічні причини порушень у розвитку, поведінці і спілкуванні дітей.
19. Сім'я як провідний фактор педагогічної реабілітації.
20. Педагогічні проблеми різних типів сучасних сімей та особливості виховання в них дітей.
21. Вплив авторитету і стилю взаємодії батьків на виховання дітей.
22. Форми і методи реабілітаційної роботи у сім'ї.
23. Особливості реабілітаційної роботи педагога з неблагополучною сім'єю.
24. Напрями роботи соціального педагога середнього загальноосвітнього закладу з батьками з проблем реабілітаційної педагогіки.
25. Шкільна зрілість та готовність до навчання у школі: диференціація понять.
26. Адаптація дітей до школи.
27. Рівні шкільної дезадаптації.
28. Методичні підходи до вивчення нервово-психічного здоров'я школярів.
29. Роль школи у формуванні психосоматичного здоров'я учнів
30. Психогігієнічні основи організації навчальної діяльності у школі. Втома і перевтома. Роль батьків у підготовці дітей до шкільного навчання.
32. Навчальні труднощі дітей як проблема реабілітаційної педагогіки.

33. Найбільш типові причини низької успішності школярів:
34. Педагогічна реабілітація дітей із порушенням розвитку пам'яті.
35. Реабілітаційна робота з дітьми, які мають недостатній розвиток рухових умінь.
36. Педагогічна реабілітація при порушеннях у розвитку просторового уявлення.
37. Реабілітаційна робота з дітьми, труднощі в навчанні яких пов'язані із засвоєнням навичок письма і читання.
38. Педагогічна реабілітація дітей, труднощі в навчанні яких пов'язані з оволодінням математичними навичками.
39. Реабілітаційна робота з дітьми, які мають обмежений запас загальної обізнаності.
40. Труднощі в засвоєнні шкільної програми, пов'язані з різноманітними психотравмуючими ситуаціями.
41. Низька успішність учнів як проблема реабілітаційної педагогіки.
42. Первинні і вторинні причини порушень поведінки у школярів.
43. Важковиховуваність як проблема реабілітаційної педагогіки.
44. Типи важковиховуваності дітей: тип педагогічно занедбаних дітей, конституціональний тип, ситуативний тип (уявна важковиховуваність), власне важковиховуваність.
45. Педагогічна реабілітація дітей із синдромом гіперактивності з дефіцитом уваги.
46. Педагогічна реабілітація дітей із демонстративною поведінкою.
47. Педагогічна реабілітація дітей із протестною поведінкою.
48. Педагогічна реабілітація дітей з агресивною поведінкою.
49. Педагогічна реабілітація дітей із конформною поведінкою.
50. Педагогічна реабілітація дітей із симптоматичною поведінкою.
51. Психологічні основи навчання хворобливих дітей.
52. Засоби педагогічної реабілітації астенічних дітей.
53. Санаторні школи інтернатного типу як заклади медико-педагогічної реабілітації астенічних дітей.
54. Етапи організації процесу педагогічної реабілітації.
55. Професійні навички та деонтологічні норми діяльності педагога-реабілітолога.
56. Прийоми педагогічної реабілітації при порушеннях поведінки, що включають виховання у здійснення морально цінних вчинків, у накопичення досвіду правильної поведінки (переконання, довіра, моральна підтримка і зміцнення віри у власні сили, залучення до цікавої діяльності, збудження гуманних почуттів, моральне вправлення).
57. Прийоми педагогічної реабілітації при порушеннях поведінки, що будуються на розумінні динаміки почуттів та інтересів вихованця (опосередкування, фланговий підхід, активізація потаємних почуттів).

58. Прийоми педагогічної реабілітації при порушеннях поведінки, в яких відверто виявляється влада педагога (констатація вчинку, засудження, покарання, наказ, попередження, збудження тривоги від майбутнього покарання, вияв обурення, виявлення винного).

59. Прийоми педагогічної реабілітації при порушеннях поведінки з прихованою дією (гальмуючі прийоми) (паралельна педагогічна дія, ласкаве дорікання, натяк, удавана байдужість, іронія).

60. Допоміжні прийоми педагогічної реабілітації при порушеннях поведінки (методи „вибуху”, організація зовнішньої підтримки правильної поведінки, відмова від фіксації окремих вчинків, заборона).

Тестові завдання навчальної дисципліни «Реабілітаційна педагогіка»

Тестові завдання з навчальної дисципліни „Реабілітаційна педагогіка” побудовані відповідно логіко-змістовного викладення навчального курсу.

Структура тестових завдань складається з тематичних блоків. Кожний із блоків тестових завдань відповідає певній темі, охоплює питання лекційних

та семінарських занять. Тести дозволяють із достатньою повнотою оцінити рівень знань теорії, історії та методології розв'язання проблем педагогічної реабілітації завдяки цілісній організації життєдіяльності дитини, підвищити рівень аналітико-синтетичних якостей студентів, їх порівняльно-узагальнюючих здібностей, розуміння закономірностей побудови і реалізації завдань реабілітаційної педагогіки.

Пропоновані тестові завдання спрямовані на визначення рівня розуміння майбутніми спеціалістами сутності основних понять, їх орієнтацію на фахову етику та загальну моральну позицію. Розроблені завдання базуються на реальній практиці педагогічної реабілітації і пов'язані з розумінням особливості і складності її реалізації в сучасних умовах. Такий підхід до виявлення рівня фахової компетенції в даній спеціалізації вважаємо доцільним, оскільки реабілітаційна діяльність здійснюється в реальних умовах соціального середовища, компонентом якого виступає середній загальноосвітній заклад. Поставлені питання розглядаються у контексті національного досвіду і водночас виявляють розуміння зарубіжних підходів, принципів і тенденцій педагогічної реабілітації.

Ураховуючи вище зазначене, вважаємо, що тестові завдання відповідають вимогам Державного стандарту вищої освіти в галузі педагогічної роботи та дозволяють оцінити рівень фахової компетенції в даній спеціалізації. Рекомендуємо використовувати тестові завдання з навчальної дисципліни „Реабілітаційна педагогіка” для студентів спеціальності „Соціальна педагогіка”.

1. Загальнонауковим підходом в реабілітаційній педагогіці є:

- а) однотипність; в) диференціація;
- б) системність; г) узагальнення.

2. Провідний принцип, що покладений за основу педагогічної реабілітації як процесу:

- а) синергізм; в) реінтеграція;
- б) адаптація; г) компенсація.

3. Метою реабілітаційної педагогіки є:

- а) відновлення тимчасово порушених або втрачених здібностей дитини до нормальної поведінки та розвитку;
- б) формування знань про способи інтеграції в суспільство;
- в) виховання в дитини здатності запобігати негативним вчинкам;
- г) розвиток компенсаторних механізмів.

4. Реабілітаційна педагогіка є самостійною галуззю:

- а) корекційної педагогіки; в) загальної педагогіки;
- б) соціальної педагогіки; г) соціальної роботи.

5. До історичних етапів генезису реабілітаційної педагогіки відносять:

- а) філантропічний; в) соціотерапевтичний;
б) генетичний; г) лікувально-профілактичний.

6. Основні категорії реабілітаційної педагогіки:

- а) формування; в) компенсація;
б) розвиток; г) реабілітація.

7. Деадаптація до умов шкільного навчання зумовлена:

- а) педагогічною занедбаністю;
- б) обмеженим запасом загальної обізнаності;
- в) порушенням у формуванні навичок читання;
- г) переважанням ігрової діяльності.

8. Здатність до встановлення відносин у ході педагогічної реабілітації базується на:

- а) апатії; в) емпатії;
б) симпатії; г) фрустрації.

9. Об'єктом реабілітаційної педагогіки виступають відхилення поведінки і розвитку таких категорій дітей:

- а) дезадаптовані діти з девіантною поведінкою;
- б) спеціалісти та заклади реабілітаційної роботи;
- в) діти з утрудненнями в навчальній діяльності;
- г) діти з порушеннями поведінки.

10. Суб'єкти педагогічної реабілітації, які працюють із дітьми:

- а) педагоги; в) міністерства і відомства;
б) батьки; г) педіатри.

11. Основна функція реабілітаційної педагогіки:

- а) спонукальна; в) контролююча;
б) відновлююча; г) перетворююча.

12. Причини дезадаптації дітей внаслідок педагогічних помилок учителя:

- а) дидактогенії; в) конфлікт;
б) ятрогенії; г) інцидент.

13. Реабілітаційна педагогіка виходить із пріоритетів:

- а) дитини; в) науки;
б) ідеології; г) суспільства.

14. Який із етапів педагогічної реабілітації дає можливість визначити проблеми розвитку і поведінки дитини:

- а) профілактичний; в) діагностичний;
- б) прогностичний; г) корекційний.

15. Педагогічна реабілітація базується на:

- а) суб'єкт-суб'єктних відносинах;
- б) об'єкт-суб'єктних відносинах;
- в) суб'єкт-об'єктних відносинах;
- г) об'єкт-об'єктних відносинах.

16. Реабілітаційна педагогіка ґрунтується на поглядах:

- а) правової відповідальності дітей; в) психологізму;
- б) соціального контролю; г) гуманізації соціальних стосунків.

17. Вид реабілітаційного підходу, в якому головна увага приділяється внутрішньому світу дитини:

- а) екзистенціальний; в) епізодичний;
- б) екологічний; г) етичний.

18. Заклади з педагогічної реабілітації, що передбачають ізоляцію дітей від навколишнього середовища:

- а) санаторні школи; в) притулки;
- б) колонії; г) індустріальні школи.

19. Документи, на підставі яких реалізовується реабілітаційна робота з дітьми різних категорій:

- а) Конвенція про права дитини;
- б) адміністративний кодекс;
- в) громадянський кодекс;
- г) кримінально-процесуальний кодекс.

20. На адаптацію дітей до шкільного навчання впливає:

- а) депривація; в) девіація;
- б) дезадаптація; г) делінквенція.

21. Ураховуючи численність і різноманітність негативних факторів, що призводять до порушень у поведінці і розвитку дітей, педагогічна реабілітація має носити:

- а) відкритий характер; в) комплексний характер;
- б) закритий характер; г) диференційований характер.

22. Серед засобів педагогічної реабілітації провідне місце відводиться:

- а) розвагам;
- в) організації режиму дня дитини;

б) спілкуванню з однолітками; г) прогулянкам.

23. Свідоме пошкодження і руйнування оточуючих предметів є характерною ознакою:

- а) симптоматичної поведінки; в) конформної поведінки;
- б) агресивної поведінки; г) демонстративної поведінки.

24. Який термін відповідає недостатній увазі батьків до виховання дітей:

- а) астенізація; в) занедбаність;
- б) важковиховуваність; г) безпритульність.

25. Основне правило виховного впливу на дитину:

- а) контролювати кожний її крок;
- б) не піддавати критиці дії дитини у присутності однолітків;
- в) впливати на дитину через колектив;
- г) оцінювати вчинки, а не дитину.

26. Тип сім'ї, яка не забезпечує належних умов виховання дитини:

- а) багатодітна; в) дисфункціональна;
- б) неповна; г) нуклеарна.

27. До проявів демонстративної поведінки дитини відносять:

- а) капризи; в) агресію;
- б) кривляння; г) конформізм.

28. Педагогічна реабілітація здійснюється в таких виправно-виховних закладах:

- а) професійні училища;
- б) колонії для правопорушників;
- в) притулки для неповнолітніх;
- г) інтернати для дітей із психофізичними вадами.

29. До методів допоміжного педагогічного впливу відносять:

- а) дорікання, натяк, удавану байдужість, іронію;
- б) переконання, довіру, моральне вправлення;
- в) опосередкування, фланговий підхід, активізацію потаємних почуттів;
- г) метод „вибуху”, заборону, відмову від фіксації окремих вчинків дитини.

30. Симптоматична поведінка дитини виявляється в:

- а) цілеспрямованій руйнівній поведінці;
- б) надмірній дисциплінованості;
- в) реакції на несприятливу ситуацію;
- г) усвідомленому порушенні прийнятих норм.

ДОДАТКИ

АНКЕТА ДЛЯ БАТЬКІВ

Додаток А

Дата заповнення (число, місяць, рік) _____
Прізвище, ім'я, по батькові батька _____

Прізвище, ім'я, по батькові матері _____
Освіта батька _____ професія _____
Освіта матері _____ професія _____

Прізвище, ім'я, по батькові дитини _____
Дата народження дитини (число, місяць, рік) _____

Склад сім'ї, в якій проживає і виховується дитина (перерахуйте всіх членів сім'ї, які проживають разом із вами, зазначте вік кожного з них):

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____

Які стосунки у Вашій сім'ї? _____

Сім'я проживає (підкресліть необхідне):
в окремому будинку, окремій квартирі з ____ кімнат, у комунальній квартирі
займає ____ кімнат;
Чи є окрема кімната в дитини: Так Ні

На момент вступу до школи Ваша дитина (підкресліть потрібне):
відвідувала дитячий сад; виховувалася вдома

Які труднощі Ви відчуваєте у вихованні дитини? _____

Чи є у Вашої дитини проблеми в поведінці: Так Ні
Якщо є, то опишіть їх _____

У якому віці проблеми в поведінці дитини Ви помітили вперше? _____
Чи є у Вашої дитини труднощі в навчанні? У чому вони виражаються?

Які позашкільні заклади, гуртки, секції, індивідуальні заняття відвідує Ваша дитина? _____

Чим захоплюється Ваша дитина у вільний від навчання час? _____

Як проводить свій вільний час батько? _____

Чим захоплюється? _____

Як проводить свій вільний час мати? _____

Чим захоплюється? _____

Чи достатньо, на Вашу думку, педагогічних знань для виховання власної дитини?

Які виховні впливи найчастіше Ви застосовуєте до Вашої дитини? _____

Чи знаєте Ви імена друзів та знайомих Вашої дитини, з ким вона проводить свій вільний час? _____

Скільки часу впродовж доби Ви виділяєте для спілкування з дитиною? _____

Як часто Ви разом із дитиною читаете її улюблені книжки? _____

Як Ви оцінюєте самопочуття дитини? _____

Які проблеми зі здоров'ям дитини Вас непокоять? _____

Чи мали місце в індивідуальному розвитку дитини фізичні чи психічні травми? Коли і за яких обставин? _____

Чи потребуєте Ви допомоги у вихованні Вашої дитини? _____

Які побажання Ви хочете висловити для вчителя щодо взаємодії з Вашою дитиною?

Додаток Б

Листок здоров'я

вихованців _____ класу _____ санаторної
школи-інтернату на _____ навчальний рік

№	П.І.П.	Основний діагноз	Побіжний діагноз	Режим	Дієта	Фізична підготовка	Примітки

У свою чергу педагоги, вивчаючи дітей та їх батьків (співбесіди, медичні документи, документи зі школи та ін.), складають на кожного вихованця психолого-педагогічну картку:

Психолого-педагогічна картка

вихованця _____ класу

_____ санаторної школи-інтернату №

Прізвище, ім'я, по батькові _____	Рік народження _____
Навчальний рік: _____	Вихователь: _____

№	Індивідуальні риси вихованця	Рівні сформованості	Об'єктивні і суб'єктивні причини стану рівнів сформованості	Шляхи вдосконалення рівнів сформованості
1.	Антропологічні дані стану здоров'я			
2.	Вольові риси характеру			
3.	Моральні риси характеру			
4.	Мотиви учня			
5.	Пізнавальні здібності			
6.	Життєва спрямованість			

КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Авторитет батьків - визнаний вплив батьків на переконання й поведінку дітей, який ґрунтується на глибокій повазі до батьків, довірі до високої значущості їхніх особистих якостей і життєвого досвіду, до їхніх слів і вчинків.

Адаптація (від лат. - пристосовувати) - пристосування індивіда до умов та змін навколишнього середовища. У людському суспільстві виділяють

адаптацію на біологічному, фізіологічному, психічному та соціальному рівнях.

Адиктивна поведінка - система відношень, спрямованість вчинків неповнолітніх, які звикають до вживання наркогенних засобів, стадія наркотизації без явно виражених психічної і фізичної залежності.

Астенія (гр. *astheneia* - безсилля, слабкість) - зниження сил певної психічної функції органа або тканини, загальна ослабленість.

Важковиховуваність - у широкому розумінні - поняття, що пояснює випадки труднощів, з якими стикається педагог при організації і здійсненні виховного процесу. У вузькому розумінні термін В. використовується для позначення максимально наближеного до норми рівня відхилень у поведінці дитини, який потребує відповідної уваги і зусиль вихователя для його подолання.

Гіперактивність - стан, при якому активність і збудливість людини перевищує норму. У випадку, якщо подібна поведінка є проблемою для інших, гіперактивність трактується як психічний розлад. Гіперактивність частіше зустрічається у дітей і підлітків.

Гіперактивність, або гіперкінетичний синдром – нейропсихіатричний розлад, «вбудований» у темперамент дитини. Його причина - в особливостях будови та функціонування кори головного мозку. Ці розлади дають про себе знати у перші п'ять років життя. Основні симптоми – недостатня наполегливість у навчанні, схильність швидко переходити від одного заняття до іншого, погана організованість, нерегульована надмірна активність.

Гіперактивні діти - це діти, поведінка яких характеризується неуважністю, надмірною активністю та імпульсивністю, що проявляються в різних ситуаціях і зумовлюють стійку соціальну чи шкільну дезадаптацію.

Девіантна поведінка - (від лат. *deviatio* - відхилення) - система дій та вчинків людей, соціальних груп, що суперечать соціальним нормам або визнаним у суспільстві шаблонам та стандартам поведінки, наприклад: тютюнопаління, наркоманія, алкоголізм, токсикоманія, проституція, суїцидальна поведінка, адиктивна поведінка.

Депресія - (від лат. - пригнічений) - хворобливий стан приголомшеності, пригнічення, скорботи, відчаю. Спостерігається при багатьох психічних захворюваннях. У хворих на депресію спостерігається загальмованість рухів, мови, зниження активності, ініціативи, порушення сну, апетиту. У дітей у стані депресії з'являється тяжкі немотивовані страхи.

Індивідуальна програма реабілітації – комплекс оптимальних видів, форм, обсягів, термінів реабілітаційних заходів з визначенням порядку і місця їх проведення, спрямованих на відновлення та компенсацію порушених або втрачених функцій організму і здібностей конкретної особи до виконання

видів діяльності, визначених у рекомендаціях медико-соціальної експертної комісії.

Корекція - це система заходів, спрямована на виправлення недоліків психології або поведінки людини з допомогою спеціальних засобів психологічного впливу; психокорекційні впливи, спрямовані на зміну поведінки і розвиток особистості

Релаксація - стан розслаблення за умови усунення психічного напруження.

Реабілітація - система медичних, психологічних, педагогічних, фізичних, професійних, трудових заходів, спрямованих на надання особам допомоги у відновленні та компенсації порушених або втрачених функцій організму, усуненні обмежень їх життєдіяльності для досягнення і підтримання соціальної і матеріальної незалежності, трудової адаптації та інтеграції в суспільство.

Реабілітаційні послуги - послуги, спрямовані на відновлення оптимального фізичного, інтелектуального, психічного і соціального рівня життєдіяльності особи з метою сприяння її інтеграції в суспільство.

Реабілітаційна установа - заклад чи відділення, структурні підрозділи, незалежно від форм власності, що здійснюють реабілітацію інвалідів і дітей - інвалідів відповідно до державних соціальних нормативів у сфері реабілітації.

Синдром дефіциту уваги і гіперактивності (скорочено СДУГ) - неврологічно-поведінковий розлад розвитку, що починається в дитячому віці. Проявляється такими симптомами, як труднощі концентрації уваги, гіперактивність і погано керована імпульсивність.

Соціалізація - це двосторонній взаємообумовлений процес взаємодії людини і соціального середовища, який передбачає її включення в систему суспільних відносин шляхом засвоєння соціального досвіду, так і самостійного відтворення цих відносин, у ході яких формується унікальна, неповторна особистість.

Страх - емоція, яка виникає в ситуаціях загрози біологічному або/та соціальному існуванню індивіду і скерована на джерело дійсної або уявної загрози. Інколи страх виникає не при наявності факторів загрози, а при їх передбаченні.

Стрес (від англ. stress - напруга) - емоційний стан організму; виникає в напружених обставинах.

Неврастенія (від гр. neuron - жила, нерв і astheneia - слабкість, безсилля) - захворювання центральної нервової системи. Фізіологічно

виявляється у підвищеній подразливості відчуттєвих центрів, психологічно - у підвищеній збудливості і вразливості.

Неврози (від гр. neuron - нерв) - функціональний розлад, "зрив" вищої нервової діяльності в результаті перенапруження основних нервових процесів - збудження, гальмування та їх динаміки. Серед Н. виділяють: неврастенію, істерію, психастенію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основна література:

1. Алмазов Б.Н. Психологические основы педагогической реабилитации: Учебное пособие. – Екатеринбург, 2000. – 310 с.
2. Беляева Л.И. Зарождение и развитие отечественной школы перевоспитания неблагополучных детей // Педагогика. – 2002. – №6. – С. 78-84.

3. Вайзман Н.П. Реабилитационная педагогика. – М.: Аграф, 1996. – 160 с.
4. Гордеева А.В., Морозов В.В. Прикладная реабилитационная педагогика. – М.: Академический проект, 2004. – 176 с.
5. Гордеева А.В. Идеи педагогической реабилитации и действительность // Современная образовательная школа. – 1999. – № 1. – С. 2-5.
6. Гордеева А.В. Феномен реабилитационной педагогики. Приглашение к разговору // Школа. – 1999. – № 3. – С. 39-42.
7. Горшкова Е.А., Овчарова Р.В. Реабилитационная педагогика: история и современность. – Архангельск: Архангельский областной ИППК, 1992. – 153 с.
8. Засорина Л., Засорин К. Педагогическая реабилитация – проблемы XXI века // Народное образование. – 2003. – № 5. – С. 196-204.
9. Коррекционная педагогика в начальном образовании / Г.В. Кумарина и др. – М.: Академия, 2001. – 320 с.
10. Манова-Томова В.С. и др. Психологическая реабилитация при нарушениях поведения в детском возрасте. – София: Медицина и физкультура, 1981. – 190 с.
11. Шпак В.П. Реабілітаційна педагогіка: навчальний посібник / В.П. Шпак. – Полтава АСМІ, 2006. – 328 с.

Додаткова:

1. Баранов В. Соціально-реабілітаційна педагогіка повинна бути насамперед лікувальною // Освіта України. – 2004. – № 86 (2 лист.). – С. 6.
2. Вугрич В.П. Школи-інтернати і проблеми педагогічної реабілітації дітей // Нові технології навчання. – К., 2003. – Вип. 35. – С. 101-109.
3. Заїка Е.В. та ін. Психологічні механізми розвитку особистості підлітків з відхиленнями у поведінці // Психологія. – К., 1991. – Вип. 37. – С. 84-89.
4. Колесіна Т.Є. Психолого-педагогічна діагностика відхилень у поведінці учнів // Початкова школа. – 1996. – № 12. – С. 11-13.
5. Наточій А.М. Організація реабілітаційно-виховного процесу в санаторній школі-інтернаті. – К., 2000. – 84 с.
6. Сучасні погляди на причини виникнення синдрому хронічної втоми у процесі розумової праці // Проблеми освіти: науково-метод. зб. – К., 2002. – Вип. 28. – С. 109-115.
7. Шакурова М.В. Методика и технология работы социального педагога. – М.: Академия, 2002. – 288 с.
8. Шилова Т.А. Психологические факторы неуспеваемости и отклонений в поведении учащихся // Педагогика. – 1996. – № 3. – С. 25-30.

ЗМІСТ

ВСТУП

Навчально-тематичний план вивчення навчальної дисципліни
«Реабілітаційна педагогіка»

Розподіл тем навчально-тематичного плану за модулями

Розділ I. Лекцій курс

Розділ II. Плани семінарських і практичних занять	
Розділ III. Зміст завдань для самостійної роботи студентів	
Орієнтовні питання з навчальної дисципліни «Реабілітаційна педагогіка», які виносяться на іспит	
Тестові завдання з навчальної дисципліни «Реабілітаційна педагогіка».....	
ДОДАТКИ	
Короткий термінологічний словник	
Список використаних джерел	

ДЛЯ НОТАТОК

Реабілітаційна педагогіка

Методичні рекомендації

Автор-упорядник

Кулик Іванна Василівна

Реабілітаційна педагогіка: методичні рекомендації / Автор-упорядник
І.В. Кулик. – Івано-Франківськ, 2013. – 50с.